

КООПЕРАТИВИ ІЗ СПІЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКИ ЯК СКЛАДОВА ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРІЇВ

П. В. Пивовар, аспірант*

Житомирський національний агроекологічний університет

Розкрито сутність сільськогосподарських кооперативів із спільного використання техніки. Розглянуто базові принципи створення та функціонування сільськогосподарських механізаторських кооперативів. Виявлено основні гальмуючі чинники, що впливають на розвиток кооперативного руху в Україні.

Постановка проблеми. Важливим чинником здійснення аграрних перетворень є формування кооперативного руху в сільському господарстві. Кооперація є логічною стадією подальшого розвитку аграрних реформ України, що є можливим завдяки існуванню значної кількості незалежних приватних сільськогосподарських товаровиробників, які мають спільні економічні інтереси у здійсненні господарської діяльності. Нині більшість аграрних підприємств зіткнулись з проблемою оновлення машинно-тракторних парків та ефективністю їх використання. Відсутність ремонтних потужностей призводять до простою та подальшої ліквідації значної кількості сільськогосподарської техніки. Тому кооперативи із спільного використання технічних засобів (кооперативні МТС, механізаторські кооперативи, машинно-технологічні кооперативи) можуть відіграти важливу роль у механізації сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам розвитку кооперативних зв'язків агросервісних підприємств, методам визначення ефективності використання технічних засобів приділяли значну увагу такі вітчизняні вчені, як Білоусько Я., Більський В., Вороновська О., Михайлов Ю., Островський В., Черепанов С., Шпак В. та ін. Але в працях вищевказаних науковців не досить чітко розглядалася проблема розвитку кооперації в агросервісному обслуговуванні з врахуванням ринкових реалій, що охопили сільськогосподарське виробництво.

Об'єкт та методика досліджень. Об'єктом дослідження є процес формування та розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів із спільного використання техніки. Дослідження проведено з використанням системного підходу при вивченні закономірностей та принципів функціонування кооперативної форми агробізнесу; методу

---

*Науковий керівник – Г. М. Підлісецький, д.е.н., професор, член-кореспондент НААН України.

аналізу і синтезу при оцінці сучасних реалій функціонування механізаторських кооперативів; монографічного та аналітичного методів – при дослідженні методологічної та законодавчої бази функціонування сільськогосподарських кооперативів.

Результати досліджень. Кооперативи із спільного використання техніки утворюють особливий тип кооперативів, який ще не достатньо розповсюджений в Україні, але дуже розвинений в Західній Європі. Такі кооперативні об'єднання дають змогу раціонально використовувати сільськогосподарську техніку, а також зменшити витрати членів на механізацію виробничих процесів та збільшити урожайність сільськогосподарських культур.

Кооператив із спільного використання техніки – це група сільськогосподарських товаровиробників, які вирішили розділити власність та спільно використовувати техніку, яку індивідуально вони б не могли використовувати на повну потужність або придбати окремо за власні кошти [3].

Базовими законами, які детально регламентують створення та діяльність сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів є Закон України «Про кооперацію», Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію», окремі положення Цивільного та Господарського кодексів України, Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, Указ Президента України «Про заходи, щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку», «Про заходи, щодо розвитку кооперативного руху та посилення його ролі в реформуванні економіки на ринкових засадах» та інші підзаконні акти міністерств та відомств України.

Члени машинно-технологічного кооперативу самостійно визначають правила для забезпечення ефективного його функціонування відповідно до принципів кооперації. Першим з цих правил є зобов'язання з діяльності з діяльності, яке в машинно-технологічному кооперативі має певні особливості. Під час створення кооперативу або при купівлі нової сільськогосподарської техніки кожен дійсний член або майбутній член зобов'язується використовувати кожен одиницю техніки у визначеному обсязі – для більшості одиниць це кількість гектарів, для тракторів та спеціальних машин обсяг роботи визначається кількістю годин або днів. Кожен член бере участь у фінансуванні техніки пропорційно до обсягу використання, на який він погодився: він вносить паї пропорційно до своїх зобов'язань щодо діяльності.

Необхідно забезпечувати використання техніки на повну потужність; але коли ця потужність досягнута, вже неможливо приймати в кооператив нових членів, які хочуть користуватися цією технікою. Якщо

кооператив володіє різними типами техніки, кожен член має вибір у використанні однієї чи кількох одиниць техніки. Зобов'язання визначаються на період амортизації техніки. Протягом цього періоду кожен член повинен відшкодувати постійні витрати (видатки) на техніку для використання якої він вступає до кооперативу. Відшкодування здійснюється членом кооперативу пропорційно до його зобов'язань з діяльності, навіть якщо він не використовує техніку у запланованому обсязі – крім випадку, коли на не використовувавший ним обсяг він знайшов заміну (іншого члена) [1, 2, 3].

Враховуючи категорії сільськогосподарських товаровиробників, які створюють сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи із спільного використання техніки, основні напрями, види й обсяги їх господарської діяльності, кооперативи поділяють на три основні групи. До першої групи сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів із спільного використання техніки належать ті, які створені власниками особистих селянських господарств. На практиці такі кооперативи створюються на рівні сільських громад. До їх складу входять представники майже всіх домогосподарств села або кількох навколишніх сіл.

До другої групи належать ті кооперативи, які створюються організованою групою товаровиробників – фермерські господарства, приватні сільськогосподарські підприємства. Такі кооперативи, як правило, об'єднують на рівні району 20-30 фермерських господарств, в основному є спеціалізованими суб'єктами господарювання на селі та значною мірою сприяють розв'язанню соціальних проблем.

До третьої групи належать кооперативи, які створюються на рівні району, так звані «агроторгові доми», членами й одержувачами послуг є великі реформовані сільськогосподарські підприємства всіх форм господарювання, фермерські господарства, сільськогосподарські обслуговуючі першої і другої групи. Такі кооперативи практично можуть об'єднувати всіх сільськогосподарських товаровиробників району.

Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи – це неприбуткові організації, які створюються сільськогосподарськими виробниками й управляються ними на демократичних засадах, забезпечують своїх членів послугами, необхідними їм для ведення своїх власних господарств. Однак, відповідно до листа Державної податкової адміністрації України від 12.03.2004 р., сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи не можуть бути включені до Реєстру неприбуткових організацій, оскільки при створенні обслуговуючого кооперативу обов'язково має формуватися пайовий фонд, який за своєю сутністю є аналогом статутного фонду комерційного підприємства, та у випадку ліквідації майно кооперативу

розподіляється між співвласниками відповідно від вартості їх паю, а не передається до неприбуткових організацій відповідного виду чи бюджету, як це передбачено для громадських організацій. Таким чином, ніяких податкових пільг для сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів законодавством не передбачено, незалежно від того, чи надав такий кооператив послуги тільки членам кооперативу або іншим особам.

Як зазначалось, сільськогосподарські кооперативи із спільного використання техніки є неприбуткові організації і тому їх існування приносить економічний та організаційний ефекти лише їх членам. Інвесторам не доцільно вкладати кошти в кооперативи так як ніякого економічного зиску вони отримати не можуть. Але ж функціонування даних аграрних об'єднань вирішує ряд стратегічних проблем як державного, так і регіонального рівня. На державному рівні вирішуються такі проблеми: значний внесок в продовольчу безпеку країни; підтримка вітчизняного виробники сільськогосподарської техніки; підтримка малого та середнього аграрного бізнесу; збільшення податкових надходжень до Державного бюджету країни. На регіональному рівні збільшується рівень зайнятості та зменшується безробіття на селі; покращується соціальна сфера сільських територій. З огляду на це, підтримка кооперативного руху на селі повинна стати одним із пріоритетних напрямів Державної аграрної політики України.

На нашу думку, при відтворенні вітчизняного техніко-технологічного потенціалу доцільно використовувати досвід зарубіжних країн, в яких багато фермерів мають тільки частину необхідної техніки, а деякі взагалі її не мають і ефективно ведуть свою господарську діяльність, користуючись послугами сусідів, контракторів і підрядників (типу машинно-тракторних станцій, машинних рингів, гуртків тощо).

Для особистих селянських господарств механізаторські кооперативи є єдиним засобом механізувати їх роботу, такі кооперативи дають змогу раціоналізувати використання сільськогосподарської техніки. Окремою формою є механізаторський кооператив, який має у своєму розпорядженні технічну майстерню для підтримки у належному стані власної техніки, може надавати своїм членам додаткові послуги з ремонту їх техніки. Ремонт техніки може бути основним видом діяльності кооперативу: у такому випадку йдеться про кооператив з ремонту сільськогосподарської техніки.

Що ж до середніх фермерів та приватних господарств середнього розміру механізаторський кооператив дозволить раціонально відвантажити наявну техніку та поступово оновлювати технічний парк. Також він дає можливість купувати більш

продуктивну техніку, що зменшує фінансове навантаження на члена механізаторського кооперативу та зменшує час виконання певних агротехнічних операцій.

Стосовно великих товаровиробників, то створення механізаторського кооперативу є недоцільним, оскільки такі підприємства мають великий обсяг механізованих робіт та в більшості випадків володіють значним парком техніки. Такі господарства можуть об'єднуватися у кооператив, якщо в них є потреба у специфічній та потужній техніці (автоматичний оприскувач, специфічні тягачі, кормозбиральні комбайні) чи у створенні потужної ремонтної бази.

Список використаних джерел

1. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 р. № 469/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 39. – Ст. 261.

2. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 33. – Ст. 1774.

3. Блок Р., Гончаренко В.В., Зіновчук В.В та ін. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи: практ. посіб. / Р. Блок, В. В. Гончаренко, В. В. Зіновчук та ін. – К.: Урожай, 2001. – 288 с.